

STADSDEBAT Levendige wijken

VERSLAG

stadsdebat in kader
van de vernieuwing
van het s-RSA

STRATEGISCH PROJECT
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

STADSDEBAT

Levendige wijken in Antwerpen

VERSLAG

stadsdebat in kader
van de vernieuwing van het s-RSA

DATUM

donderdag 1 december 2016

LOCATIE

Koninklijk Atheneum Deurne

ORGANISATIE

Stadsontwikkeling stad Antwerpen
in samenwerking met Antwerpen aan 't Woord
en het samenwerkingsverband Architecture
Workroom Brussels, Simply Community en Chris
Kesteloot

INHOUDSTAFEL

1. Omkadering [pagina 3](#)
2. Genodigden: vier groepen [pagina 4](#)
3. Kennismaking met het concept 'levendige wijken' en studie [pagina 5](#)
4. Sessie 1: Levendigheid vanuit de vier relatietypes [pagina 6](#)
6. Sessie 2: Levendigheid in wijken Oud-Berchem, Wilrijk Hoogte en Deurne Noord [pagina 7](#)
7. Volgende stappen [pagina 8](#)
- Colofon [pagina 9](#)

1. OMKADERING

De stad Antwerpen werkt volop aan de vernieuwing van haar strategisch Ruimtelijk Structuurplan (s-RSA). Enkele vragen die we ons daarbij stellen, zijn: Wat zijn ‘levendige wijken’? Hoe kunnen we als stad zicht krijgen op de levendigheid in onze wijken en hoe kunnen we deze versterken? Het stadsdebat ‘Levendige wijken in Antwerpen’ gaf het startschot voor een uitgebreid onderzoek naar antwoorden op deze vragen.

Op 1 december 2016 organiseerde de stad Antwerpen het stadsdebat ‘Levendige wijken in Antwerpen’ in het Koninklijk Atheneum van Deurne. Het stadsdebat werd opgezet als startmoment voor het gelijknamige onderzoek waarin het samenwerkingsverband van Architecture Workroom Brussels, Simply Community en Chris Kesteloot zullen inzoomen op de levendigheid van drie Antwerpse wijken. Bovendien zal het onderzoeksteam toewerken naar een instrument om de levendigheid in wijken in kaart te brengen.

De stad gaf hen daartoe de opdracht in het kader van de vernieuwing van het strategisch Ruimtelijk Structuurplan (s-RSA). Dit plan moet richting geven aan de verdere groei van de stad. Het onderzoek moet het s-RSA onderbouwen: in welke mate is het mogelijk om stadswijken nog te laten groeien of verdichten zonder dat de levendigheid in het gedrang komt? Hoe kunnen we de levendigheid versterken?

Het stadsdebat telde ruim 70 deelnemers, zowel politieke vertegenwoordigers uit Antwerpen en daarbuiten, ambtenaren uit de ruimtelijke en sociale sector, actievelingen uit het middenveld en burgers. De deelnemers werden uitgenodigd omwille van het specifieke kennis van één van de geselecteerde wijken of omdat ze vanuit hun dagelijkse persoonlijke of professionele ervaring kunnen bijdragen aan de stedelijke kennis over het leven in de wijken.

In dit verslag geven we u een kort overzicht van deze boeiende dag en van de voornaamste resultaten en volgende stappen die hieruit voortkomen.

2. GENODIGDEN: DRIE GROEPEN

INTERNEN

collega's van verschillende
stadsdiensten en andere
overheidsorganisaties
waarmee we hiervoor
samenwerken

- mix van verschillende personen, diensten, niveaus binnen de stad en andere overheden;
- ieder heeft op zijn of haar eigen manier ervaring met aspecten die in het onderzoek aan bod komen.

EXTERNE EXPERTEN

ervaringsdeskundigen
uit andere steden en
vertegenwoordigers uit het
middenveld.

- een aantal vertegenwoordigers uit het vkapubliek;
- een gevarieerde groep van leden uit verschillende Antwerpse middenveldorganisaties.

Onderzoeksteam

- stad Antwerpen, bedrijfseenheid stadsontwikkeling;
- stad Antwerpen, bedrijfseenheid samenleven;
- Architecture Workroom Brussels;
- Simply Community;
- Chris Kesteloot.

3. KENNISMAKING MET HET CONCEPT 'LEVENDIGE WIJKEN' EN DE STUDIE

De deelnemers werden onthaald in het Koninklijk Atheneum, waarna meteen een toelichting van de de context van het onderzoek volgde. Zowel de bedoeling van het onderzoek naar levendige wijken alsook het s-RSA, het Europese netwerk van Urbact en sub>urban en het onderzoek van de stadsregionale samenwerking kwamen aan bod.

Na het onthaal door de projectleiders van de stad Antwerpen overliep Marijke Smeets van Antwerpen aan 't Woord het programma en de doelstellingen van de dag. Vervolgens vond de eerste kennismakingsbabbel tussen alle aanwezigen plaats.

Nadien stelde Els Vervloesem van Architecture Workroom Brussels het onderzoek voor. Het wordt opgezet als een samenwerkingsverband waarbij studie bureau AWB de ruimtelijke aspecten en het kaartmateriaal voor zich zullen nemen. Ze worden versterkt door professor Chris Kesteloot van KULeuven die mee zal instaan voor de verwerking en analyse van de kwantitatieve data en antropologe Ruth Soenen die zal instaan voor het belevingsonderzoek in de wijken zelf. Het onderzoek zal vanuit verschillende invalshoeken benaderd worden.

De onderzoekers moeten drie opdrachten ter harte nemen:

1. het concept 'levendigheid' ontwikkelen, rekening houdend met de verschillen tussen de wijken en mede op basis van de literatuur die er al over bestaat.
2. drie wijken in Antwerpen analyseren op hun levendigheid;
3. een instrument ontwikkelen om levendigheid in kaart te brengen.

Het sleutelbegrip dat de onderzoekers hierbij hanteren is 'waarde'. Burgers zorgen in hun wijk met hun activiteiten en initiatieven voor een (meer)waarde. Dit wordt véél breder dan in economische termen bedoeld. Het gaat hier immers ook over het sociaal aspect, kwaliteit van de ruimte, ... In een levendige wijk vloeit de waarde minstens voor een deel terug naar de wijk. In de loop van het onderzoek zullen de onderzoekers deze stellingen verder aanvullen en inhoud geven.

Na een vragenronde uit het publiek kwam onderzoekster uit Rotterdam Joke Van der Zwaard aan het woord. Joke is gespecialiseerd in antropologisch en etnografisch onderzoek in steden. Zij bouwde heel wat expertise op over hoe mensen met verschillende levensstijlen samenleven in een grote stad. Aan de hand van talrijke concrete cases, vaak uit haar eigen buurt, stoffeerde ze haar verhaal over de vier types relaties die mensen hebben in een stad. Nadien gingen de aanwezigen zelf aan de slag in interactieve groepsessies. De dag afsluiten gebeurde met een plenaire terugkoppeling over de verworven inzichten en een gezellige babbel tijdens de lunch.

4. SESSIE 1: LEVENDIGHEID VANUIT DE VIER RELATIETYPES

Rotterdamse antropologe Joke Van der Zwaard gaf een boeiende lezing over de benadering van levendige wijken vanuit vier verschillende relatietypes: intimi, vertrouwde vreemden, tactische verbanden en burens. Nadien kregen de aanwezigen de kans om hierover in debat te gaan in kleine groepjes.

Aan de hand van talrijke concrete cases bouwde antropologe Joke Van der Zwaard haar verhaal op over de vier types relaties die mensen hebben in een stad: intimi (vrienden en familie), vertrouwde vreemden, tactische verbanden en burens. Vanuit deze vier verschillende soorten relaties zetten mensen andere activiteiten op of delen ze op een andere manier andere activiteiten met elkaar. De soorten relaties kunnen veel input opleveren over de levendigheid in wijken.

Na een korte pauze gingen de aanwezigen in groep aan de slag met de inzichten van het onderzoeksteam en Joke. Ze gingen dieper in op de vraag 'wat is levendigheid' aan de hand van cases. Ook de waarom-vraag voor levendigheid kwam aan bod: waarom is de ene activiteit op één plek wel een teken van levendigheid en op een andere niet? Is levendigheid gekleurd? Dit leverde erg geanimeerde gesprekken op. In sommige groepen werd ook ingegaan tegen de inzichten van Joke Van der Zwaard en dit met concrete voorbeelden. In elke groep werd verslag genomen op een grote flap waarop de voorbeelden volgens de vier relatietypes werden ingedeeld.

Vragen aan het onderzoeksteam

Na de toelichtingen werd het team aan een vragenvuur onderworpen: Waarom deze drie wijken? Hoe wordt met de onderzoeksvragen omgegaan? Is het enkel onderzoek, of ook actie? Nu en dan piekt ook een kritische vraag: "Hebben jullie al eens door de wijk gewandeld? Dan zou je zien dat..."

Inspirerende quotes van Joke Vander Zwaard

"In een bepaalde wijk merkten we dat oudere vrouwen hun hond massaal omstreeks 22u30 uitlieten. Hierdoor voelden ze zich allemaal veiliger. Dit is een goed voorbeeld van tactisch verwantschap."

"Als je levendigheid bestudeert, kijk dan zeker ook naar de kinderen in de wijk en hoe ze de wijk gebruiken."

"Er zal niet alleen binnen een wijk gekeken worden, maar ook naar relaties tussen wijken. Sommige wijken treden meer naar buiten dan andere. Dit aspect zal de nodige aandacht krijgen in het onderzoek omdat het cruciaal is om een wijk te begrijpen."

5. SESSIE 2: LEVENDIGHEID IN WIJKEN OUD-BERCHEM, WILRIJK HOOGTE EN DEURNE NOORD

Het onderzoeksteam zal van drie geselecteerde wijken ook gedetailleerd de levendigheid in kaart brengen. Dit stadsdebat grepen we aan om de levendigheid in de wijken voor een eerste keer te verkennen. De aanwezigen verdeelden zich in groepen per wijk.

In deze tweede interactieve sessie zoomden we in op de drie gekozen wijken: Oud-Berchem, Wilrijk-Hoogte en Deurne-Noord. Er werden tweemaal drie wijktafels klaar gezet waarop telkens met een kaart en 3D-profiel van de gekozen wijken werd gewerkt. De deelnemers werden verdeeld over de tafels volgens hun betrokkenheid bij de gekozen wijken: bewoners, wijkwerkers, experts, ...

De moderators startten de gesprekken met de vraag: “Ik zeg (wijk x) en u zegt...” waarna heel wat associaties over de gekozen wijken werden verzameld. Vervolgens moesten de deelnemers vlaggetjes plaatsen op een grote kaart van de wijk. De vlaggetjes werden geprikt op de plaatsen in de wijken die de deelnemers het meest levendig vonden.

Koen Kuylen - Antwerpen aan't Woord: “De eerst kale wijkplannen komen beetje bij beetje tot leven. Er wordt druk overlegd welke kansen zich aandienen, van binnen of buiten de wijk.”

In een volgende ronde kregen de vlaggetjes een meer specifieke betekenis: de deelnemers kleurden ze volgens de activiteiten die deze plekken levendig maken. Gaat het meer om (spontane) routines die mensen aannemen op deze plekken, of gaat het om activiteiten die worden georganiseerd door het middenveld, het district, de stad, ...?

Deze inventarisatie-oefening leverde zeer leerrijke inzichten op en bracht meteen ook duidelijke verschillen tussen de drie gekozen wijken aan het licht. Met ‘vlag en wimpel’ werd aangetoond dat wijken effectief potentieel hebben om door te groeien tot ‘levendige wijken’.

Ook onderliggende vragen kwamen aan bod: hoe gesloten kan een gemeenschap zich gedragen en wat is de impact op de levendigheid in de wijk? Zijn er grenzen aan levendigheid? Is het erg om liever in een niet-levendige wijk te willen wonen?

Het werd snel duidelijk dat de verslaggeving van deze tafelgesprekken en de kaarten met gepinde vlaggetjes op een zeer belangrijke bron van informatie voor de onderzoekers vormen.

7. VOLGENDE STAPPEN

Na het stadsdebat als geslaagd startschot, gaat het onderzoeksteam aan de slag met de input vanuit het stadsdebat, maar ook vanuit alle andere data en inzichten die relevant zijn voor het onderzoek.

Dit stadsdebat vormde nog maar het begin van een interessant leerproces. Het onderzoek is intussen van start gegaan. De oplevering is voorzien voor eind 2017. Om de aanlevering van relevante input niet stil te laten vallen, doen we graag nog een dubbele oproep voor de toekomst:

1. Wie nog interessante figuren, routines, gebruiken of activiteiten kent in de drie geselecteerde wijken, kan die delen met de onderzoekers. Deze informatie mag bezorgd worden aan Trees Leroy, projectleider van het onderzoek binnen de stedelijke administratie:

trees.leroy@stad.antwerpen.be

2. Naast dit onderzoek loopt binnen de stad ook het Europees traject Sub>Urban van Urbact. In dit traject willen de deelnemende Europese steden via (ruimtelijke) projecten onderzoeken hoe de stad in de 20ste-eeuwse gordel - of de districten buiten de Ring - kan laten groeien en verdichten. De projectleider binnen de stadsadministratie is Mieke Belmans. Zij zoekt nog deelnemers om de komende maanden rond dit onderwerp te werken. Geïnteresseerden kunnen haar contacteren:

mieke.belmans@stad.antwerpen.be

COLOFON

REDACTIE

Stad Antwerpen: Samenleven – Trees Leroy
Antwerpen aan't Woord – Koen Kuylen

EINDREDACTIE

Stad Antwerpen: Stadsontwikkeling – Caroline
Wijckmans en Katrijn Apostel

FOTOGRAFIE

Frederik Beyens

LAY-OUT

Duall - Benjamin Martijn
Stadsontwikkeling - Caroline Wijckmans